Comitatus Gömöriensis

STREDOVEKÉ HRADY NA GEMERI

Všetky informácie o regióne nájdete na www.regiongemer.sk.
Nájdete nás aj na Facebooku a Instagrame.

www.regiongemer.sk
regiongemer

Gemer, tajomný región ukrývajúci mnohé, príbehy, legendy a tajomstvá sa neraz zapísal do dejín. Je to už dávno, čo majestátne vrchy zdobili hrady ovládajúce okolité cesty. V prúde času boli tieto slávne stavby častokrát zničené vojnovými výpravami. Z pevností sa stali trosky, ktoré si príroda vzala do svojho náručia a postupujúci čas zahladzoval stopy. Ich legendy sa však zachovali a my dnes spoznávame slávne činy kráľa Mateja Korvína, či príbeh Muránskej Venuše a mnoho, mnoho ďalších, ktoré môžete cestou po regióne objavovať...

HAJNÁČKA

Zvyšky stredovekého hradu z 13. storočia nachádzame na čadičovom brale týčiacom sa nad obcou Hajnáčka, ležiacou v lone Cerovej vrchoviny. Vznik hradu datujeme do polovice 13. storočia ako dôsledok mongolského vpádu do Uhorska.

Pôvodné chodby a miestnosti boli vytesané do skalného brala pre jeho výhodné postavenie v okolitej krajine. Pôvodné fortifikačné prvky boli staviteľmi navrhnuté tak, aby lemovali obvod a medzery v prírodných čadičových „hradbách“.

Význam hradu vzrástol počas tureckých vojen, keď viackrát zmenil majiteľa aj svoju podobu. Po niekoľkých obliehaniach Hajnáčky sa hradu stal osudným požiar v roku 1703, keď vyhorel a už nikdy viac nebol obnovený.

V súčasnosti sa hrad radí k zaniknutým. Pri jeho návšteve však môžeme pozorovať viaceré pozostatky hradieb či sprístupnený muničný sklad v skalnom brale. Najviac zaujme čadičové pohorie vzniknuté sopečnou činnosťou a množstvo vzácnych rastlín na hradnom kopci.

Lokalita bývalého hradu dnes slúži ako vyhliadka, ktorá sa vám odmení panoramatickými výhľadmi na okolitú Cerovú vrchovinu, ale aj na vzdialené vypínajúce sa pohorie Mátra s najvyšším vrcholom Maďarska – Kékes (1014 m n.m.).

13.St.

VEĽKÝ BLH

Ruina zaniknutého hradu Blh sa nachádza vo zvernici, ktorá kedysi patrila bulharskému cárovi Ferdinandovi Coburgovi. Neďaleká lokalita Hradište, ako aj archeologické nálezy nám dokazujú, že okolie bolo osídlené už v praveku a na mieste dnešného hradu stál pravdepodobne starý drevený hrad. Stavbu kameneného hradu inicioval rod Balogovcov koncom 13. storočia a po svojich majiteľoch dodnes nesie meno „castrum Balogwara" – hrad Blh (maďarsky Balogh). V roku 1323 bol hrad Balogovcom odobraný, pretože poskytli svoje sídlo úhlavnému nepriateľovi kráľa - Matúšovi Čákovi Trenčianskemu a pridali sa na jeho stranu. Novými majiteľmi hradu sa stali ich príbuzní Séčiovci z Rimavskej Seče.

V roku 1456 prepožičali hrad Jánovi Jiskrovi z Brandýsa, ktorý na hrade zriadil posádku svojich bojovníkov z radov husitov – neskorších bratríkov. Svojou polohou a dobrým výhľadom na okolie predstavoval jednu z bášt bratríkov počas ich pôsobenia v regióne Gemer-Malohont. Vládu bratríkov nad hradom ukončil Sebastián Rozgoň, ktorý z poverenia kráľa Mateja Korvína hrad dobyl a následne ho dostal do vlastníctva. Netrvalo však dlho a hrad opäť získal rod Séčiovcov. Málo kto vie, že práve hrad Blh je rodiskom jednej z najvýznamnejších postáv regiónu Márie Séčiovej – Muránskej Venuše. V dobách tureckých vojen bol hrad prestavaný a doplnený o moderné fortifikačné prvky odolávajúce novému druhu vedenia vojny. Uhorský snem v 16. storočí zaradil Blh do systému protitureckých opevnení a samotná pevnosť bola niekoľkokrát obliehaná. Osudným sa hradu stalo Tököliho povstanie, v ktorom bol hrad dobytý, značne poškodený a následne zostal opustený. Niektoré zdroje však tvrdia, že hrad po povstaní spravovali královský kasteláni a pevnosť nakoniec zničili až Rákociho povstalci. Dnes už nájdeme len pár stojatých múrov, ktoré ukrývajú dávnu slávu tohto kedysi mohutného hradu. Pre návštevníkov však ponúka nádherné výhľady.

14.St.

MAGINHRAD

Nad obcou Nižný Skálnik sa týči jedna z najväčších rozhľadní v regióne Gemer-Malohont. Nachádza sa v areáli dnes už zaniknutého hradu. Samotný vrch Maginhrad bol osídlený už v dobe bronzovej a vznik hradu sa odhaduje do 12. storočia. Hrad mal oválny pôdorys a hradnú priekopu pri vstupe. Výhodný obranný bod využili bratríci, ktorý si na Maginhrade vytvorili opornú pevnosť. V tejto súvislosti sa predpokladá aj zánik hradu – ako dôsledok vojenského obliehania v polovici 15. storočia – keď bratrícke hnutie porazili vojenské oddiely kráľa Mateja Korvína.

Báj Maginhradu vyšla z pera Jána Bottu a približuje nám príbeh Maginhradských rytierov. Tí čakajú stáročia pod Maginhradom so svojimi zhrdzavenými mečmi, kedy ich povolajú do boja za spravodlivosť. Každý rok sa rytieri na deň Nanebovstúpenia Pána schádzajú v hradnej sieni okolo okrúhleho dubového stola, aby sa posilnili Kristovou krvou, ktorá sa ako hviezda znesie z jasnej oblohy do zlatého kalicha. Keď kalich prestane vrieť, má to byť znamenie, že nadišiel deň, aby sa mohli vyrojiť spod zeme a vytasiť svoje zhrdzavené meče na obranu slovenskej vlasti:

„... zakliato sa vojsko schytí
i vytiahne von do poľa.
A na poli prápor biely
rozvlní sa víchricami,
zbor poletí ako včely
za novými nádejami.“

12.St.

TISOVECKÝ HRAD

Archeologický výskum na Hradovej potvrdil osídlenie ľuďmi bukovohorskej kultúry už v štvrtom storočí pred n. l., v mladšej dobe kamennej. Po ich odchode Hradová osirela takmer na 2000 rokov. Až v závere mladšej doby bronzovej, v období 1100 – 700 pred n. l., sa na jej temene objavili ďalší obyvatelia, priradení ku kyjatickej kultúre. Títo po sebe zanechali nezmazateľné stopy v podobe úlomkov keramiky, kostí, kamenných i vzácnych bronzových a železných nástrojov. Ďalším obdobím, ktoré archeologický výskum potvrdil, bola mladšia doba železná spojená predovšetkým s keltským etnikom. Na základe železných a sklených nálezov bola prítomnosť Keltov na Hradovej datovaná do obdobia rokov 180 – 120 pred n. l.

Aj v období stredoveku si Hradová zachovala dominantné postavenie. Na jej východnom a západnom hrebeni začali budovať opevnený hrad, ktorý sa skladal z dvoch samostatných stavebných komplexov – Starého hradu na východnej strane a Nového hradu na strane západnej. Z oboch častí sa zachovali len ruiny opevnenia, zvyšky päťuholníkovej veže a vstupných brán. Časť muriva bez ďalších stavieb sa zachovala aj na vrchole Okrúhlej skaly, dominanty Hradovej. Stavebný charakter opevnení, veže i brán zaraďujú stavbu do obdobia gotiky.

Z Hradovej sa nám zachovalo mnoho povestí a bájí opisujúcich významné chvíle hradu. Najznámejšia z nich nás zavedie do času pôsobenia bratríkov v regióne a ich bojov s kráľom Matejom Korvínom. V tých dobách ovládal Hradovú husitský hajtman, podveliteľ hornouhorského kapitána Jána Jiskru z Brandýsa, ktorý mal mladú, múdru dcéru Vandu. Jedného dňa pritiahlo do Tisovca kráľovské vojsko a rozložilo svoje šiatre pod Hradovou. Zúfalí obrancovia sa pripravovali na nerovný boj s vedomím, že posily nemôžu očakávať a proti mnohonásobnej presile ostávajú sami. Vtedy sa prejavila múdrosť Vandy, ktorá prišla s nápadom na odvrátenie pádu hradu. Jedna povesť hovorí, že z poslednej múky napiekli obrancovia chlieb a s úsmevom ich hádzali na obliehajúce vojská. Tie – vysvetľiac si to ako dostatočné zásoby na hrade – vzdali obliehanie a odtiahli preč.

Druhá verzia vraví o tom, ako Vanda zmiatla nepriateľov tým, že pri úteku z hradu pribila koňom svojho sprievodu podkovy naopak. Obliehatelia si na základe stôp pomysleli, že na hrad došla posila, a tak sa vzdali úmyslu dobyť hrad a zajať krásnu, no prefíkanú Vandu.

4.St. p.n.l

MURÁŇ

Nad obcou Muráň sa nachádza tretí najvyššie položený slovenský hrad. Jeho dávnu slávu nám dnes pripomínajú pozostatky hradieb a budov, ktoré sa každý rok postupne rešťaurujú a čiastočne obnovujú. O mimoriadnom význame hradu svedčí aj to, že práve o ňom je najstaršia zaznamenaná svetská pieseň z územia Slovenska, a to „Píseň o zámku Muránském“, opisujúca obliehanie hradu v roku 1559. Z jej textov vyplýva veľkosť a mohutnosť kedysi nedobytného hradu.

Z bohatej histórie hradu treba vyzdvihnúť najmä vládu Márie Széchy, známej ako Muránska Venuša, ktorá bola manželkou uhorského palatína Františka Wesselényiho. V tomto zlatom veku sa na Muránskom hrade schádzali najvýznamnejší šľachtici Uhorska. Hradné múry odolali aj nájazdom Osmanov a kuruckým vojnám. Skazu hradu spôsobili dva požiare v 18. storočí, po ktorých hrad postupne chátral. Dnes patrí k najnavštevovanejším hradom v regióne Gemer. Ponúka prekrásne výhľady do okolia a nedotknutú prírodu Národného parku Muránska planina.

Hrad Muráň tvorí súčasť mnohých zachovaných povestí a bájí, z ktorých najznámejší je príbeh Muránskej Venuše. Odohráva sa v časoch stavovských povstaní, keď Mária Széchy zdedila hrad Muráň po svojich predkoch. Predtým si však musela svoje dedičstvo uhájiť, pretože po smrti jej matky sa vlády nad hradom ujal manžel Máriinej sestry Gabriel Illésházy. Mária požiadala o pomoc pri získaní hradu kapitána Fiľakovského hradu Františka Wesselényiho. Ten sa pod rúškom tmy odvážne vyšplhal po lane do hradu a otvoril bránu svojej armáde. Po oslobodení hradu sa Mária a František zosobášili v kaplnke jelšavského kaštieľa. Bolo to manželstvo plné lásky, ktoré trvalo 20 rokov. Tieto roky sa zároveň stali zlatým vekom Muránskeho hradu, pretože František Wesselényi sa v roku 1655 stal uhorským palatínom. Ich lásku ukončilo až sprisahanie proti Habsburgovcom, na čele ktorého stál práve František. To však nedovŕšilo do ozbrojeného konfliktu, lebo Wesselényi 27. marca 1667 v Banskej Bystrici nečakane umrel. Mária Széchy nechala jeho telo previezť na Muránsky hrad a pochovať do hradnej kaplnky. Správy o pripravovanom povstaní sa dostali na kráľovský dvor, následkom čoho sa Leopold I. Habsburský rozhodol dobyť hrad a zajať Máriu Széchy. Tá viedla statočne obranu Muránskeho hradu vyše roka, nakoniec však bola donútená kapitulovať. Dňa 13. februára 1671 ju v putách previezli do Bratislavy a neskôr do Viedne, kde žila uväznená v kláštore. V októbri 1676 ju omilostili, odišla k švagrovi do mesta Kőszeg, kde 18. júla 1676 vo veku 68 rokov zomrela.

13.St.

RÁKOŠ

Nad obcou Rákoš môžeme dodnes nájsť pozostatky Rákošského hradu, ktorý dnes miestni nazývajú „zámčok“.

Dejiny hradu sa začali písať v 13. storočí, avšak jeho detailná história nám už nie je známa. Prvotné zmienky nachádzame v roku 1318, keď sa hrad spájal s Kameňanským panstvom. Existencia hradu bola vážne ohrozená v roku 1367, keď za neznámych okolností došlo k jeho poškodeniu. Meno Rákoš sa začalo používať v dôsledku obnovy hradu, čo nám dokazujú listiny zo šesťdesiatych rokov 15. storočia, keď pripadol Bubekovcom. Tým patril hrad aj v polovici 16. storočia, keď sa rozhodli venovať svoju pozornosť Krásnej Hôrke a Rákošský hrad opustili. Posledné záznamy nám približujú jeho využitie počas tureckých vpádov, keď poslúžil miestnym ako útočisko. Po skončení tureckej hrozby začal chátrať a k jeho vážnemu rozpadu prispeli aj miestni baníci. Postupne ho totiž ničili pri hľadaní zlata, ktoré malo byť podľa legendy na hrade ukryté.

Dodnes sa nám však zachoval pôdorys hradu aj niekoľko pozostatkov kamenných stien. Hradná stavba je ukážkou ľudskej dômyselnosti, s akou jeho stavitelia pracovali, keď sa stavebne prispôsobili masívnemu skalnému bralu, ktoré poslúžilo ako fortifikačný prvok.

13.St.

JELŠAVSKÝ HRAD

Hlbšie v lesoch Revúckej vrchoviny sú ukryté už len časti z tohto menšieho šľachtického sídla. Jelšavský Starý hrad bol vybudovaný v 30. rokoch 14. storočia. Stal sa centrom Jelšavského panstva a sídlom majiteľov z rodu Ratoldovcov z Jelšavy. Najväčšiu slávu zažil v poslednej tretine 14. storočia, keď bol jeho vlastníkom Leustach z Jelšavy. Zdrojom Leustachovho bohatstva aj vzostupu jeho kariéry na kráľovskom dvore boli ložiská železnej rudy.

Počas vlády kráľa Žigmunda boli Jelšava a Debrecín centrami vnútroštátneho obchodu Uhorska, čím stúpal aj význam Jelšavského hradu. Nebolo mu však predurčené stať sa majestátnym hradom v okolí Revúcej, slávu a využitie strácal s postupným presídľovaním šľachty do miest. So stupňujúcim sa významom Muránskeho hradu začal Jelšavský hrad upadať.

Možnú podobu hradu, nálezy z jeho okolia ako aj jeho históriu môžeme objaviť v Mestskom múzeu Jelšava, ktoré sa nachádza vedľa dominantného Coburgovského kaštieľa v centre Jelšavy. Samotný kaštieľ a jeho príbeh nadväzuje na históriu hradu, čím vytvára komplexný príbeh mesta a osobností s ním spojených.

14.St.

ŠTÍTNIK

Kedysi významné gemerské sídlo dokáže aj dnes očariť svojou historickou zástavbou a najkrajším gotickým kostolom. Dôležitosť Štítnika dokazujú aj zvyšky vodného hradu nachádzajúceho sa neďaleko centra obce. Aj keď sa hrad spomína už v 13. storočí, povolenia na stavbu dostali Bubekovci v roku 1432. V období stredoveku plnil hrad funkciu sídla pánov zo Štítnika. Svojím umiestnením bol v minulosti chránený veľkými močariskami. Jeho stavbári využili vyvýšené miesto pri blízkej riečke, ktorá vodou zaplavovala vodnú priekopu.

V roku 1559 bol Štítnický vodný hrad zaradený do systému protitureckých pevností a tejto úlohe bola prispôsobená ďalšia prestavba hradu, doplnená zosilnením vonkajších múrov a vybudovaním delostreleckých bášt. Aj keď sa o hrad viedli ťažké boje s Osmanmi, počas ktorých menil niekoľkokrát majiteľa, poslednú ranu mu zasadili stavovské povstania, v ktorých bol hrad zničený a zostala z neho len ruina.

O význame Štítnika ako aj jeho pánov svedčí taktiež gotický kostol stojaci len pár metrov od hradu. Od obdobia stredoveku zostal nepoškodený a neprestavaný. Unikátna je predovšetkým jeho gotická fresková výzdoba, ktorá nám dokazuje dávnu slávu a význam mesta. Hrad spolu s gotickým kostolom ponúkajú nádherný exkurz do histórie regiónu Gemer.

13.St.

KRÁSNA HÔRKA

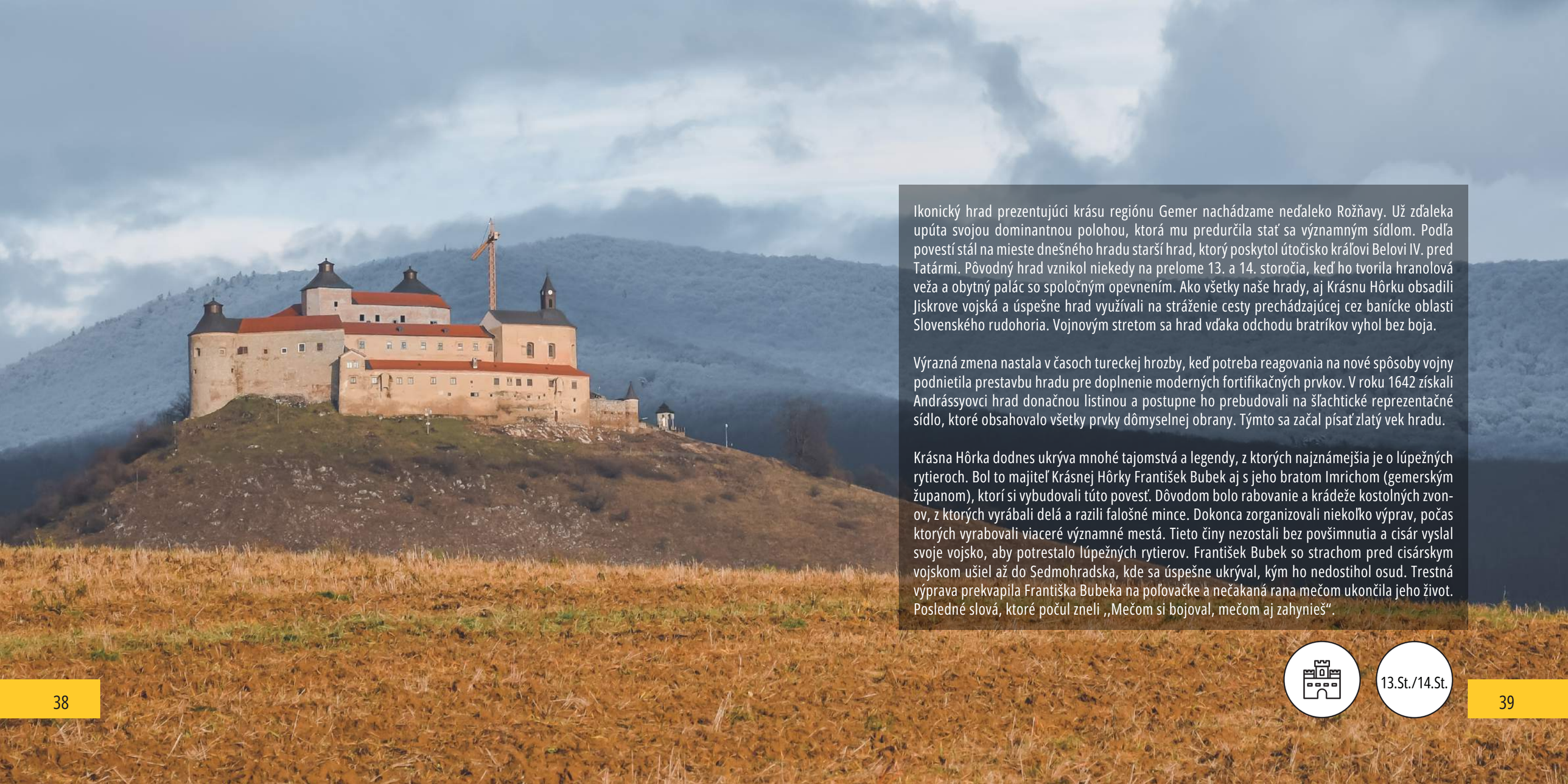

Ikonický hrad prezentujúci krásu regiónu Gemer nachádzame neďaleko Rožňavy. Už zďaleka upúta svojou dominantnou polohou, ktorá mu predurčila stať sa významným sídlom. Podľa povestí stál na mieste dnešného hradu starší hrad, ktorý poskytol útočisko kráľovi Belovi IV. pred Tatármi. Pôvodný hrad vznikol niekedy na prelome 13. a 14. storočia, keď ho tvorila hranolová veža a obytný palác so spoločným opevnením. Ako všetky naše hrady, aj Krásnu Hôrku obsadili Jiskrove vojská a úspešne hrad využívali na stráženie cesty prechádzajúcej cez banícke oblasti Slovenského rudohoria. Vojnovým stretom sa hrad vďaka odchodu bratríkov vyhol bez boja.

Výrazná zmena nastala v časoch tureckej hrozby, keď potreba reagovania na nové spôsoby vojny podnietila prestavbu hradu pre doplnenie moderných fortifikačných prvkov. V roku 1642 získali Andrássyovci hrad donačnou listinou a postupne ho prebudovali na šľachtické reprezentačné sídlo, ktoré obsahovalo všetky prvky dômyselnej obrany. Týmto sa začal písať zlatý vek hradu.

Krásna Hôrka dodnes ukrýva mnohé tajomstvá a legendy, z ktorých najznámejšia je o lúpežných rytieroch. Bol to majiteľ Krásnej Hôrky František Bubek aj s jeho bratom Imrichom (gemerským županom), ktorí si vybudovali túto povesť. Dôvodom bolo rabovanie a krádeže kostolných zvonov, z ktorých vyrábali delá a razili falošné mince. Dokonca zorganizovali niekoľko výprav, počas ktorých vyrabovali viaceré významné mestá. Tieto činy nezostali bez povšimnutia a cisár vyslal svoje vojsko, aby potrestalo lúpežných rytierov. František Bubek so strachom pred cisárskym vojskom ušiel až do Sedmohradska, kde sa úspešne ukrýval, kým ho nedostihol osud. Trestná výprava prekvapila Františka Bubeka na poľovačke a nečakaná rana mečom ukončila jeho život. Posledné slová, ktoré počul zneli ,,Mečom si bojoval, mečom aj zahynieš“.

13.St./14.St.

LÚČKA

Jednoloďový kostolík postavili niekedy v druhej polovici 13. storočia. Svoj význam nadobudol až s príchodom vojsk Jána Jiskru do regiónu v 15. storočí, keď bol opevnený kamenným múrom so strážnou vežičkou, neskôr využívanou ako zvonica. Tá je dnes najzachovanejšou časťou kostola.

Vtedy sa premenil na vojenskú pevnosť ovládajúcu údolie, ktorým viedla cesta z Rožňavy do Košickej kotliny. Od tých čias nesie kostol prívlastok „husitský“. Po odchode vojsk slúžil na náboženské účely až do začiatku 20. storočia.

Dodnes nachádzame v regióne mnohé miesta s prívlastkom ,,husitské“. Ako však vznikla táto legenda? Musíme sa vrátiť do obdobia romantizmu, ktoré podnietilo v národných dejateľoch túžbu po hľadaní spoločných príbehov pre obhájenie všeslovanskej vzájomnosti. V tom období vznikla bratrícka legenda, aj tézy husitského osídlenia, ktoré môžeme nájsť aj v súčasných miestnych názvoch. Gemersko-malohontská stolica si v spojitosti s bratríkmi získala pozornosť aj v susedných krajinách. Práve návšteva nášho regiónu inšpirovala Aloisa Jiráska k napísaniu historického románu „Bratrstvo“.

Odkaz bratríkov taktiež objavil Karel Kálal, ktorý nám zanechal svoje pocity v texte:
„Za Zvolenskou a Novohradskou je [stolica] Gemerská. Tam rád jezdím, jeť to půda posvěcená stopou husitův. Tu měli hrady, kostely a zakládali nové vesnice...“.

13.St.

GEMER

www.regiongemer.sk
regiongemer

DOVOLENKA NA SLOVENSKU
DOBRÝ NÁPAD
www.slovakia.travel

Vydala OOCR Gemer v roku 2022. Realizované s finančnou podporou Ministerstva dopravy a výstavby Slovenskej republiky. Vytlačené na recyklovanom papieri.